

Η ΕΚΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 385 ΠΚ

ΕΝΝΟΜΟ ΑΓΑΘΟ

Η εκβίαση είναι το έγκλημα που ανοίγει το 24^ο κεφάλαιο του Ειδικού Μέρους του ΠΚ, που τιτλοφορείται «Εγκλήματα κατά των περιουσιακών δικαιωμάτων». Με μια πρώτη λοιπόν απλοϊκή προσέγγιση θα λέγαμε ότι προστατευόμενο έννομο αγαθό είναι το περιουσιακό δικαίωμα. Κατά το *Μανωλεδάκη* όμως (Η διαλεκτική έννοια των εννόμων αγαθών, 1973, 116 επ.) το δικαίωμα είναι σχέση προσώπου με πράγμα, ενώ η περιουσία ως έννομο αγαθό είναι μόνο πράγμα. Τα υπάρχοντα δικαιώματα ενός προσώπου δεν είναι τίποτα, αν δεν μπορούν να μεταφραστούν σε ορισμένα πράγματα. Συνεπώς πρέπει να δεχτούμε ότι προστατευόμενο έννομο αγαθό είναι η περιουσία ως σύνολο, ενώ η προσβολή της ξένης περιουσίας γίνεται με τη μετατόπιση περιουσιακών στοιχείων από την περιουσία του παθόντα στην περιουσία τρίτου.

Εκτός από την περιουσία, πολλοί θεωρητικοί δέχονται ως συμπροστατευόμενο έννομο αγαθό και την προσωπική ελευθερία, είτε ως ελευθερία πραγμάτωσης της βούλησης και ελευθερίας διάθεσης, της οποίας η τέλεση προϋποθέτει γνώση του θύματος και των συνθηκών υπάρξεώς του (*Σπινέλλης*, Ποινικό Δίκαιο - Ειδικό μέρος, 1985, 22), είτε ως ελευθερία για το σχηματισμό και την πραγματοποίηση αποφάσεων του ανθρώπου αναφορικά με τα περιουσιακά θέματα (*Γάφος*, Ποινικόν Δίκαιον, Ειδικόν μέρος (τεύχος ΣΤ, 1967), είτε γενικά ως ελευθερία του εκβιαζομένου (*Μπουρόπουλος*, Ερμηνεία του Ποινικού Κώδικος, τόμος τρίτος, Ειδικό μέρος, 1964).

ΝΟΜΟΤΥΠΙΚΗ ΜΟΡΦΗ

Το έγκλημα της εκβίασης είναι υπαλλακτικώς μικτό, αφού μπορεί να τελεστεί με βία ή με απειλή ή με αμφότερα τα μέσα. Ο απαιτούμενος σκοπός παράνομου περιουσιακού οφέλους καθιστά τα άρ. 385 ΠΚ έγκλημα σκοπού, υπερχειλούς υποκειμενικής υπόστασης ή αλλιώς στενότερης αντικειμενικής υπόστασης, καθώς και έγκλημα ουσιαστικής αποπεράτωσης. Το έγκλημα πληρούται πάντως με την επέλευση της ζημίας, δίχως ν' απαιτείται πραγμάτωση του σκοπού παράνομου περιουσιακού οφέλους. Αν δε συντρέχει λόγος άρσης του αδίκου η πράξη είναι τελικά άδικη και χωρεί κατ' αυτής άμυνα. Για την πλήρωση της νομοτυπικής του μορφής απαιτούνται τα εξής στοιχεία:

α) Εξαναγκασμός κάποιου σε πράξη, παράλειψη ή ανοχή, από την οποία επέρχεται ζημία στην περιουσία του εξαναγκαζομένου ή άλλου.

β) Ο εξαναγκασμός να γίνεται με βία ή με απειλή ικανή να αποκλείσει το αυτοπροαίρετο της απόφασης.

γ) Σκοπός του δράστη να αποκομίσει ο ίδιος ή άλλος παράνομο περιουσιακό όφελος.

Στη νομοτυπική μορφή περιλαμβάνεται και η εκτός αντικειμενικής υπόστασης ευρισκόμενη φράση «εκτός από τις περιπτώσεις του άρθρου 380 ΠΚ», η οποία κατά την κρατούσα γνώμη αποτελεί ρήτρα επικουρικότητας, ενώ ο Μπέκας υποστηρίζει ότι πρόκειται για ρήτρα αλληλοαποκλεισμού.

Οι μορφές του εγκλήματος

α) Βασικό έγκλημα εκβίασης (ά. 385 παρ.1 περ.γ ΠΚ)

β) Διακεκριμένη μορφή εκβίασης, που εξομοιώνεται με τη ληστεία ή ληστοειδούς εκβίασης (ά. 385 παρ.1 περ.α ΠΚ)

γ) Διακεκριμένη μορφή της εκβίασης επιχειρήσεων ή εκβίασης μέσω προστασίας, υποδιαιρούμενη σε:

■ απλώς διακεκριμένη (ά. 385 παρ.1β περ. α ΠΚ)

■ ιδιαιτέρως διακεκριμένη (ά. 385 παρ.1β περ. β ΠΚ)

Ο Παπαδαμάκης διακρίνει την εκβίαση σε απλή (γ) και δόλια (α,β).

Αντικειμενική υπόσταση

(ΥΛΙΚΗ) ΒΙΑ

Κατά το *Μανωλεδάκη* (Ερμηνεία κατ' άρθρο των όρων του ειδικού μέρους του Ποινικού Κώδικα, 1996,1) (σωματική) βία είναι η με υλική επενέργεια πάνω σε άνθρωπο αφαίρεση της σωματικής του δυνατότητας για ελεύθερη κίνηση ή επαφή με το περιβάλλον, που στοχεύει στον εξαναγκασμό του σε συγκεκριμένη πράξη, παράλειψη ή ανοχή. Υπάρχουν οι εξής κατηγορίες βίας: Α: α) άμεση σωματική βία (380 ΠΚ), ευθέως πάνω στο σώμα β) έμμεση σωματική βία (330 ΠΚ) (σπάσιμο γυαλιών μύωπα, αφαίρεση δεκανικιών αναπήρου), που επενεργεί σε αντικείμενα που αποτελούν προέκταση του σώματος, ώστε έμμεσα να εξαναγκάζεται και το άτομο. Ο *Παπαδαμάκης* υποστηρίζει ότι όταν η βία που χρησιμοποιείται είναι άμεση, υπαγόμαστε στις περ. α ή β, ενώ όταν είναι έμμεση, στην περ. γ.

Β: α) *vis absoluta*, ακαταμάχητη, απόλυτη σωματική βία, που στερεί από το θύμα τη δυνατότητα πράξης, β) *vis compulsiva*, που διακρίνεται σε ψυχολογική βία (απειλή) και ψυχοσωματική, που είναι συνδυασμός καθ' εαυτής σωματικής βίας και απειλής.

Ερευνητέον αν νοείται βία κατά πραγμάτων (αφαίρεση διαβατηρίου ενός για να εμποδιστεί η αποχώρησή του). Η βία αποβλέπει σ' ένα σκοπό

που την διαφοροποιεί από τη βιαιοπραγία και ορίζεται ως η χρήση υλικής δύναμης σε βάρος προσώπου ή πράγματος χωρίς να αποβλέπει σε συγκεκριμένο σκοπό, η καθαρή κακοποίηση. Ο *Μανωλεδάκης* δέχεται ότι σωματική βία κατά πραγμάτων δεν είναι νοητή, αφού τα πράγματα δεν εξαναγκάζονται και η βία επί πραγμάτων είναι είτε απειλή (για άνθρωπο) είτε βιαιοπραγία, κακοποίηση πραγμάτων. (Όπου πάντως ο ΠΚ χρησιμοποιεί χωρίς προσδιορισμό τον όρο βία, π.χ. 134 ΠΚ-εσχάτη προδοσία, 167 ΠΚ-αντίσταση, 157 ΠΚ) εννοείται και η βία κατά πραγμάτων).

(Ο καταναγκασμός επέρχεται σε ένα από τα εξής στάδια: α) ικανότητα σχηματισμού βούλησης, β) βουλευτική απόφαση και γ) πραγμάτωσή της. Η απόλυτη σωματική βία εξουδετερώνει τελείως την ικανότητα σχηματισμού βούλησης ή ματαιώνει την πραγμάτωση της βουλευτικής απόφασης. Τέλος η ψυχολογική βία επηρεάζει το σχηματισμό της βούλησης, δηλαδή τη λήψη της βουλευτικής απόφασης).

Κατά τη κρατούσα άποψη το άρθρο 385 ΠΚ δεν περιλαμβάνει την απόλυτη σωματική βία. Διαφορετική απάντηση θα δίναμε αν η βία εφαρμοζόταν κατά προσώπων που σχετίζονται στενά με το θύμα.

Δεν εξετάζουμε αν η βία ή απειλή είναι γενικά και αφηρημένα πρόσφορη να κάμψει τη θέληση ενός έμφρονος ανθρώπου, αλλά αν πραγματικά έκαμψαν τη βούληση του θύματος.

(ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΒΙΑ) ΑΠΕΙΛΗ

Απειλή είναι η εξαγγελία μελλοντικού κακού, η πραγματοποίηση του οποίου παρουσιάζεται ότι εξαρτάται από τη βούληση του δράστη. Άλλη έννοια πάντως έχει η προειδοποίηση, που αφορά συνέπειες ανεξάρτητες από τη συμπεριφορά του προειδοποιούντος. Μία απειλή μπορεί να θίγει τέσσερα διαφορετικά πρόσωπα: α) τον αποδέκτη της απειλής, β) το φορέα του εννόμου αγαθού που απειλείται, γ) εκείνον που εξαναγκάζεται και προβαίνει σε πράξη, παράλειψη, ανοχή και δ) τον υφιστάμενο την περιουσιακή βλάβη. Συνήθως τα πρόσωπα αυτά συμπίπτουν. Η απειλή μπορεί να είναι άμεση, έμμεση ή σιωπηρά. Μπορεί να αφορά οποιοδήποτε έννομο αγαθό του απειλούμενου, όπως την περιουσία και την επαγγελματική ζωή. Πρέπει να είναι ικανή να εμπούσει φόβο σε έμφρονα άνθρωπο και να προκαλέσει τέτοιο σε αυτόν που απειλήθηκε, κάμπτοντας έτσι κατά τρόπο αποτελεσματικό τη βούλησή του. Πάντως και ο φόβος ηθικής βλάβης παράγει εκβίαση (*Τούσης - Γεωργίου*), π.χ. απειλή δημοσίευσης στον τύπο άρθρου που αφορά στην τιμή μου.

ΠΡΑΞΗ

Πρόκειται για θετική ενέργεια του θύματος, που χωρίς τον εξαναγκασμό αυτό δε θα έκανε, που άμεσα ή έμμεσα προκαλεί περιουσιακή ζημιά και είναι ικανή να προκαλέσει στο δράστη ή σε άλλον παράνομο περιουσιακό όφελος.

ΠΑΡΑΛΕΙΨΗ

Υπάρχει όταν έχουμε νομική υποχρέωση ενέργειας που αλλιώς το θύμα θα έκανε, π.χ. μη έγερση αγωγής.

ΑΝΟΧΗ

Είναι η μη αντίδραση που ήθελε να προβάλει ο εξαναγκαζόμενος σε πράξη άλλου που τον αφορά. Η μορφή αυτή συμπεριφοράς έχει σημασία στο βαθμό που θεωρείται περιουσιακή διάθεση.

ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

Αναφορικά με το πότε πληρούται η αντικειμενική υπόσταση υποστηρίζονται δυο απόψεις: α) η αντικειμενική υπόσταση πληρούται, όταν το θύμα χωρίς να ενεργεί ή παραλείπει κάτι, απλά υφίσταται την επέμβαση του δράστη στην περιουσία του και β) η πράξη, παράλειψη, ανοχή πρέπει να συνίστανται σε περιουσιακή διάθεση του θύματος, που επιφέρει τη ζημιά του θύματος άμεσα, χωρίς άλλη συμπεριφορά του δράστη. Κρατούσα είναι η δεύτερη. Περιουσιακή διάθεση υπάρχει όταν το θύμα φρονεί ότι η αντίστασή του είναι δυνατή και επομένως η συνέργειά του αναγκαία, εφόσον θα μπορούσε και να την αρνηθεί. Αντίθετα στην αφαίρεση το θύμα πιστεύει πως ό,τι και αν κάνει η αντίστασή του δεν είναι δυνατή. Υποστηρίζεται ότι στην απλή εκβίαση ανοχή είναι και η αφαίρεση.

ΖΗΜΙΑ

Είναι η άμεση ή με βεβαιότητα αναμενόμενη μείωση του ενεργητικού της περιουσίας ή αύξηση των υποχρεώσεων του φορέα της. Χρειάζεται πραγματική απώλεια περιουσιακού στοιχείου ή δικαιώματος και δεν αρκεί η ανάληψη υποχρέωσης, η οποία, αν και επαυξάνει το παθητικό της περιουσίας, αποτελεί μόνο μελλοντικό κίνδυνο απώλειας. Ως ζημιά πάντως υποστηρίζεται και το διαφυγόν κέρδος, εφόσον είναι ασφαλές και βέβαιο, καθώς και οι προσδοκίες και προοπτικές, αν συγκεκριμενοποιηθούν και υπάρχει ένας ορισμένος βαθμός βεβαιότητας ότι θα πραγματοποιηθούν. Δεν αποκλείεται η ζημιά από το ότι ο ζημιωθείς μπορεί να προσφύγει στα δικαστήρια προς απόδοση των καταβληθέντων. Εξαναγκαζόμενος και διαθέτων μπορεί να είναι το ίδιο πρόσωπο. Ο ζημιωθείς από τη διάθεση μπορεί να είναι άλλος, αρκεί να 'χει την εξουσία ο διαθέτων να διαχειρίζεται τα συμφέροντα αυτού του άλλου.

ΑΙΤΙΩΔΗΣ ΣΥΝΑΦΕΙΑ

Η βία ή η απειλή πρέπει να υπήρξαν αιτία της πράξης, παράλειψης, ανοχής και η περιουσιακή διάθεση να αποτελέσει το αίτιο της ζημίας στην περιουσία του ζημιωμένου.

ΠΡΟΣΦΟΡΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΝΑ ΠΡΟΣΠΟΡΙΣΕΙ ΠΑΡΑΝΟΜΟ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΟ ΟΦΕΛΟΣ

Η συνδρομή της κατά μian άποψη αποτελεί άγραφο στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του ά.385 ΠΚ, ουσιαστικά όμως πρόκειται για ζήτημα του αιτιώδους συνδέσμου. Επειδή όμως για τη στοιχειοθέτηση του ά.385 δεν απαιτείται η επέλευση παράνομου περιουσιακού οφέλους, αυτή η έρευνα πρέπει να έχει το χαρακτήρα της διαγνώσεως της προσφορότητας της συμπεριφοράς να προσπορίσει παράνομο περιουσιακό όφελος. Αυτή η διάγνωση μπορεί να γίνει με ασφάλεια με το συνδυασμό δύο δεδομένων: του περιεχομένου της απειλής και της νομιμότητας της περιουσιακής διάθεσης. Έτσι διεκδίκηση νόμιμης, ληξιπρόθεσμης και απαιτητής αξίωσης με νόμιμα μέσα δε συνιστά εκβίαση. Πάντως υποστηρίζεται ότι μπορεί και μια νόμιμη απαίτηση να αποτελεί αντικείμενο εκβίασης. Αυτό συμβαίνει όταν κάποιος, ορμώμενος από νόμιμη βάση, απαιτεί οφέλη περισσότερα από αυτά που δικαιούται. Αντίθετα δεν υπάρχει νόμιμη απαίτηση, όταν η πράξη δεν αποτελεί έκφραση του παρεχομένου από τα ά. 2§1, 5§1 Σ και 361 ΑΚ στο πρόσωπό του δικαιώματος της βούλησής του και της ελευθερίας του στις συναλλαγές. Δεν ενδιαφέρει τη νομολογία αν ο δράστης γενικά και αφηρημένα δικαιούται να προβεί στην απαιτούμενη πράξη (ΑΠ 771/86), αν και ο ΑΠ επίσης δέχεται ότι η απειλή δικαστικής επιδίωξης δε συνιστά εκβίαση (ΑΠ 103/90).

Αντίθετα στοιχειοθετείται το άρθρο 385 ΠΚ στην περίπτωση όπου με τη χρήση νομίμων μέσων επιδιώκεται η ικανοποίηση παράνομης αξίωσης, π.χ. απειλή βάσιμης καταγγελίας μιας κατάχρησης, αν ο δράστης δε διαπράξει νέα κατάχρηση, για να δώσει το προϊόν της σ' αυτόν που τον απειλεί. Επιπλέον το στοιχείο της προσφορότητας της συμπεριφοράς να προσπορίσει παράνομο περιουσιακό όφελος συντρέχει όταν γίνεται χρήση νομίμων μέσων για άσκηση άσχετης με αυτά αξίωσης, π.χ. απειλή γνωστοποίησης στην εφορία μιας φοροδιαφυγής που πράγματι τέλεσε το θύμα, με σκοπό να εξαναγκαστεί να καταβάλει ένα χρηματικό ποσό.

Ζητούμενο αν υπάρχει εκβίαση όταν η απαίτηση είναι νόμιμη, αλλά τα χρησιμοποιούμενα μέσα παράνομα. Με αφορμή το άρθρο 372 ΠΚ, ο *Μανωλεδάκης* δέχεται: αν κάποιος που δικαιούται σε περιουσιακό όφελος

σύμφωνα με το δίκαιο, κατέληξε στο ίδιο αποτέλεσμα με τον ανορθόδοξο τρόπο του εξαναγκασμού, δεν τελεί εκβίαση, γιατί σκοπός του εξαναγκασμού δεν είναι η πρόσκτηση παράνομου πια περιουσιακού οφέλους, αφού κατ' αποτέλεσμα τούτος συμπίπτει με τον επιδιωκόμενο από την έννομη τάξη σκοπό. Ο δράστης θα τιμωρηθεί για παράνομη βία (330 ΠΚ) και αυτοδικία (331 ΠΚ) σε κατ' ιδέα συρροή -π.χ. καθηγητής που απειλείται. Ο Σπινέλλης δέχεται αντίθετα ότι, όταν τα μέσα είναι παράνομα, υπάρχει πάντα παράνομο περιουσιακό όφελος.

Κατά το Σπινέλλη σκοπός παράνομου περιουσιακού οφέλους σημαίνει: α) ότι η πράξη, όπως επιχειρείται από το δράστη μπορεί να οδηγήσει σε πρόσκτηση παράνομου περιουσιακού οφέλους (αντικειμενικό στοιχείο) και β) ότι η βούληση του δράστη κατατείνει στην πρόσκτηση του οφέλους αυτού (υποκειμενικό στοιχείο). Κατά το *Μανωλεδάκη* όμως πρέπει να αποδεικνύεται και αντικειμενικά η προσφορότητα του μέσου για τον επιδιωκόμενο σκοπό (με βάση το τι πράγματι έγινε και όχι το τι αντικειμενικά θα ήταν πρόσφορο να γίνει).

Α. ΠΑΡΑΝΟΜΟ

Χωρίς δικαίωμα ή δικαιολόγηση (λόγο άρσης του αδίκου) ή χωρίς διάταξη που να το επιτρέπει. Το παράνομο αναφέρεται στο ουσιαστικό που το συνοδεύει και όχι στον τρόπο τέλεσης που έτσι κι αλλιώς είναι αδόκιμος ή παράνομος.

Κατά μίαν άποψη πρόκειται για στοιχείο της νομοτυπικής μορφής, που αφενός χαρακτηρίζει το περιουσιακό όφελος και αφετέρου εκφράζει και αποτυπώνει τα όρια εφαρμογής του άρθρου 385 ΠΚ (*Μπενάκη, Ανδρουλάκης*). Ο *Μανωλεδάκης* με αφορμή την κλοπή του άρθρου 372 ΠΚ, πάντως, θεωρεί ότι το παράνομο περιουσιακό όφελος δεν περιλαμβάνεται στην αντικειμενική υπόσταση, αλλά στην υποκειμενική και αποτελεί ουσιαστική αποπεράτωση του άρθρου 385 ΠΚ. Αν το περιουσιακό όφελος ανήκε στην αντικειμενική υπόσταση, το παράνομο θα ανήκε στα ειδικά στοιχεία του αδίκου ή, με αρνητική διατύπωση, θα ήταν λόγος άρσης του αδίκου.

Δεν τιμωρείται πάντως η πολύτιμη υπηρετρία, που πετυχαίνει αύξηση του μισθού της επισείουσα την απειλή της φυγής, αν και δεν έχει νόμιμη, ληξιπρόθεσμη και απαιτητή αξίωση και το περιουσιακό όφελος είναι παράνομο. Διότι το παράνομο δε δύναται να έχει απλά και μόνο αρνητικό, αλλά πρέπει να έχει και θετικό περιεχόμενο (αξιόμειπτο). Αποτελεί συμπεριφορά συνηθισμένη στην οικονομική ζωή και κοινωνικά παραδεκτή.

Δεν τιμωρείται επίσης ο ενοικιαστής που δηλώνει στον ιδιοκτήτη ότι θα λύσει τη σύμβαση αν δεν ανακαινιστεί αμέσως το σπίτι, διότι υπάρχει αξίωση για πράξη (945 ΚΠΔ + 574ΑΚ)

Κατά το *Σπινέλλη* το παράνομο αποτελεί αντικειμενικό στοιχείο της υποκειμενικής υπόστασης. Οι *Τούσης-Γεωργίου* υποστηρίζουν ότι «δέον να υπάρχει αντικειμενικά», ενώ ο *Μπουρόπουλος* θεωρεί ότι αναφέρεται ως αντικείμενο του σκοπού του δράστη, δηλαδή ανάγεται στον καταλογισμό.

Στον αγγλικό Ποινικό Κώδικα είναι στοιχειοθετημένο το ιδιώνυμο έγκλημα της «παράνομης παρενόχλησης οφειλέτη», που τιμωρείται μόνο με πρόστιμο. Δράστης καθίσταται ο δανειστής, που με σκοπό να εξαναγκάσει τον οφειλέτη να εκπληρώσει την απορρέουσα από τη σύμβαση υποχρέωσή του, τον παρενοχλεί με εκδήλωση αξιώσεων που, εξαιτίας της συχνότητας ή του τρόπου προσβολής αποβλέπουν στην ανησυχία του οφειλέτη. Π.χ. δανειστής πάει στο σπίτι του οφειλέτη με μεγαλόσωμα σκυλιά. Ο αυτοτελής χαρακτήρας του αδικήματος έναντι της εκβίασης έγκειται στο ότι το αξιόποιο δεν αίρεται αν ο δανειστής πίστευε ότι πράγματι η χρήση των μέσων αυτών ήταν κατάλληλη για την ικανοποίηση της απαίτησής του.

B. ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΟ ΟΦΕΛΟΣ

Πρόκειται για την άμεση ή με βεβαιότητα αναμενόμενη αύξηση της περιουσίας, είτε με προσθήκη στο ενεργητικό είτε με αποτροπή μιας αναμενόμενης κατά νόμο μείωσής του. Στο περιουσιακό όφελος μπορεί να συμπεριληφθεί και το κέρδος, δηλαδή το υλικό όφελος πέρα από τη νόμιμη αμοιβή για το χειρισμό της υπόθεσης.

Υποκειμενική Υπόσταση

ΔΟΛΟΣ

Περιλαμβάνει τη γνώση του δράστη ότι η βία ή η απειλή είναι πρόσφορες (μπορούν) να εξαναγκάσουν το θύμα σε συμπεριφορά διαφορετική από εκείνη που θ' αντιστοιχούσε στην ελεύθερη θέλησή του. Τέτοια γνώση δεν υπάρχει όταν ο δράστης πιστεύει ότι το θύμα δεν εξέλαβε ως σοβαρή την απειλή. Επίσης ο δόλος πρέπει να περιλαμβάνει τη θέληση του δράστη να χρησιμοποιήσει τα μέσα για να εξαναγκάσει το θύμα σε πράξη, παράλειψη, ανοχή, από την οποία θα επέλθει ζημία στην περιουσία του ιδίου ή άλλου. Αρκεί και ενδεχόμενος δόλος (άρθρο 26 ΠΚ).

ΣΚΟΠΟΣ ΠΑΡΑΝΟΜΟΥ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΟΥ ΟΦΕΛΟΥΣ

Σύμφωνα με το άρθρο 27§2 εδ.β ΠΚ απαιτείται άμεσος δόλος α' βαθμού για την πλήρωση του σκοπού παράνομου περιουσιακού οφέλους.

ΠΛΑΝΗ

Αν δεχτούμε ότι το παράνομο ανήκει στην υποκειμενική υπόσταση, η άγνοια του παρανόμου αναφέρεται σε στοιχείο του χώρου της απαξίας και ανήκει όχι πια στο δόλο, αλλά στη συνείδηση του αδίκου, οπότε η πλάνη ως προς το παράνομο θα είναι νομική.

Οι *Σπινέλλης, Ανδρουλάκης* δέχονται ότι η πλάνη είναι πραγματική, αν αναφέρεται σε πραγματικές προϋποθέσεις που αποκλείουν το παράνομο. Κατά το *Μανωλεδάκη*, όμως, και με αφορμή το αδίκημα της κλοπής (ά.372 ΠΚ), αυτή η πλάνη αφορά μόνο στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης, ενώ γίνεται δεκτό ότι το παράνομο ανήκει στη συνείδηση του αδίκου, άρα πάλι θα οδηγηθούμε σε νομική πλάνη. Τέλος νομική θα είναι η πλάνη και ως προς την ερμηνεία του παρανόμου.

Απόπειρα

Αν πραγματοποιούν μερικά μόνο από τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης και συντρέχουν όλα της υποκειμενικής υπόστασης, έχουμε απόπειρα. Π.χ. αν η βία ή η απειλή δεν προκάλεσαν φόβο ή δεν επέφεραν εξαναγκασμό ή δεν οδήγησαν σε πρόκληση περιουσιακής ζημίας.

Συρροές

385-386: Και στα 2 εγκλήματα απαιτείται να υπάρχει σκοπός παράνομου περιουσιακού οφέλους. Η διαφορά έγκειται στον τρόπο με τον όποιο άγεται το θύμα στην περιουσιακή διάθεση. Στην εκβίαση αυτό γίνεται με εξαναγκασμό, στην απάτη η περιουσιακή διάθεση οφείλεται στην πλάνη του θύματος που προκαλείται από την πράξη εξαπάτησης του δράστη. Άρα στο άρθρο 385 ΠΚ το θύμα ωθείται εν γνώσει του σε βουλητικά κατευθυνόμενη συμπεριφορά, στη δε απάτη προβαίνει ελεύθερα σε περιουσιακή διάθεση. Όταν το άρθρο 386 ΠΚ θεμελιώνει ή ενισχύει ή εμφανίζει πιο επικίνδυνη την απειλή (μέσω π.χ. μιας δυσοίωνης προειδοποίησης), εφαρμόζεται μόνο άρθρο 385 ΠΚ, που ενέχει και μείζονα απαξία, αφού συμπροστατεύεται και η προσωπική ελευθερία.

Συρροή κατ' ιδέα θα 'ναι σπάνια, π.χ. όταν την περιουσιακή διάθεση του θύματος προκάλεσε ως προς ορισμένα προσδιοριστικά στοιχεία της βούλησης του θύματος η εξαπάτηση και ως προς άλλα ο εξαναγκασμός.

385-380: Ως προς τα μέσα: **385:** Αρκεί οποιαδήποτε βία (ηπιότερη από το 380) ή απειλή (όχι όμως η απόλυτη σωματική βία).

380: Σωματική βία κατά προσώπου (στη βαρύτερη δυνατή μορφή της) ή απειλή ενωμένη με επικείμενο κίνδυνο ζωής (Τα μέσα συμπίπτουν στη ληστοειδή εκβίαση).

Ως προς το έννομο αγαθό και το υλικό αντικείμενο: **385:** Περιουσία ως σύνολο. Μπορεί το κινητό να ανήκει στον εκβιαζόμενο, π.χ. ο δανείσας εκβιάζεται να επιστρέψει άνευ εξοφλήσεως του χρέους το έγγραφο με το οποίο βεβαιώνεται το δάνειο (Κωστής).

380: Ιδιοκτησία ξένων κινητών (Ληστοειδής - ληστρική εκβίαση διαφέρουν μόνο ως προς το νομικό και υλικό αντικείμενο, ταυτίζονται ως προς τα μέσα).

Κατ' ιδέα συρροή εκβίασης και ληστείας είναι δυνατή όταν με την ίδια βία εξαναγκάζεται το θύμα να παραδώσει κινητό και να υπογράψει έγγραφο εξοφλητικό αξιώσεών του.

Φαινομενική πραγματική συρροή μπορεί να υπάρξει όταν ο ληστής μετά την αφαίρεση, εξαναγκάζει το θύμα να του δώσει χρήματα για να του επιστρέψει το αφαιρεθέν κινητό (συγχώνευση υπέρ του άρθρου 385 ΠΚ).

385-330: Ειδική προς γενική διάταξη Α) Βία:385: Αρκεί και μη σωματική, όχι απόλυτη

330: Σωματική βία και απόλυτη.

Β) Απειλή: 385: Κάθε είδους απειλή ακόμα και νόμιμης πράξης.

330: Η απειλή πρέπει ν' αφορά σωματική βία ή άλλη παράνομη πράξη.

Γ) 385: Η συμπεριφορά στην οποία εξαναγκάζεται το θύμα πρέπει να συνιστά περιουσιακή διάθεση.

330: Αρκεί να μην υπάρχει υποχρέωση του παθόντος να προβεί σ' αυτή τη συμπεριφορά.

Δ) Έννομο αγαθό:385: Ελευθερία + περιουσία

330: Προσωπική ελευθερία.

Οι δύο διατάξεις συρρέουν φαινομενικά κατ' ιδέα και εφαρμόζεται το άρθρο 385ΠΚ ως ειδικότερο. Μεταξύ των δύο διατάξεων είναι νοητή και φαινομενική πραγματική συρροή, όταν με την ίδια απειλή εξαναγκάζεται μία γυναίκα να συναινέσει σε γάμο (330ΠΚ) και να μεταβιβάσει στο δράστη ακίνητο.

385-375: Υπεξαίρεση στρεφόμενη κατά του ιδίου αντικειμένου με την εκβίαση συνιστά μη τιμωρητή υστέρα πράξη. Πραγματική συρροή των δύο διατάξεων είναι νοητή όταν π.χ. υπεξαιρείται μέρος των για λογαριασμό του παθόντος εισπραχθέντων και μετά διαπράττεται εκβίαση με απειλές, με τις οποίες εξαναγκάζεται ο παθών να υπογράψει συμβόλαιο, στο οποίο ομολογεί ότι έλαβε όλα τα εισπραχθέντα από το δράστη χρήματα.

385 §1 περ. β ΠΚ

Προστέθηκε με το ν. 495/76 «περί όπλων...», για να αντιμετωπίσει μια νέα τότε μορφή εγκληματικότητας, την προσφορά προστασίας (συγκαλυμμένη απειλή) σε νυχτερινά κέντρα.

Βλάβη: Δε χρησιμοποιείται ο όρος ζημία, αλλά βλάβη, για να υποδηλώσει πέρα από την υλική και την ηθική ζημία (καλή φήμη επιχειρήσεων), η οποία μακροπρόθεσμα θα εξελιχθεί σε περιουσιακή ζημία, αλλά δεν είναι αποτιμητή σε χρήμα κατά το χρόνο της προσβολής. Η βλάβη μπορεί να συνίσταται και σε απορύθμιση της λειτουργίας της επιχείρησης.

Λειτουργήματα: επιχείρηση με προέχουσα κοινωνική προσφορά.

Δραστηριότητα: Βιοποριστική και όχι ερασιτεχνική, που δεν εμπεριέχει οικονομική απολαβή. Πρέπει να 'ναι τόσο σημαντική, όσο το λειτουργήματα. Αν δε συσταλθεί το γράμμα του νόμου, η περίπτωση β θα μετατραπεί σε βασικό έγκλημα και η περίπτωση γ σε διακεκριμένη παραλλαγή.

Προσφέρθηκε: Δεν τιμωρείται μόνη η προσφορά, διότι πρόκειται για διακεκριμένη παραλλαγή, που προϋποθέτει όλα τα στοιχεία του βασικού εγκλήματος. Πριν την έναρξη των περιπτώσεων α,β,γ υπάρχει ;, που μεταφέρει τα προηγούμενα στα επόμενα. Η περίπτωση β εξάλλου αρχίζει με τη λέξη «υπαίτιος». Υπονοείται ο δράστης που έχει προκαλέσει την πλήρωση όλων των προαναφερθέντων.

Αποτροπή: Πρόληψη της πρόκλησης βλάβης.

Κατ' επάγγελμα & κατά συνήθεια: Σε κάθε εκβίαση ή σε εκβίαση επιχειρήσεων; Σε εκβίαση επιχειρήσεων, βάσει γραμματικής ερμηνείας των «παραπάνω πράξεων». Η τυποποίηση του βασικού εγκλήματος γίνεται παρακάτω.

Απαγόρευση μετατροπής και αναστολής: Καταργήθηκε με το ν. 1419/84 (άρθρα 5,6).

Με τις παραπάνω σκέψεις και έχοντας υπόψη τα πραγματικά γεγονότα, η διάταξη του άρθρου 385 ΠΚ θα έπρεπε κατά τη γνώμη του *Αλεξανδρή* να ήταν διατυπωμένη ως εξής:

ΑΡΘΡΟ 385

ΕΚΒΙΑΣΗ

1. Όποιος, με σκοπό να αποκομίσει ο ίδιος ή άλλος παράνομο περιουσιακό όφελος, εξαναγκάζει κάποιον με βία ή απειλή σε πράξη, παράλειψη ή ανοχή, από την οποία επέρχεται ζημία στην περιουσία του εξαναγκαζομένου ή άλλου τιμωρείται: α) αν η πράξη τελέστηκε με σωματική βία κατά προσώπου ή με απειλές ενωμένες με επικείμενο κίνδυνο σώματος ή ζωής, με κάθειρξη. Εξάλλου, αν από την πράξη επήλθε θάνατος ή αυτή τελέστηκε με ιδιαίτερη σκληρότητα κατά προσώπου με ισόβια κάθειρξη. Αν επήλθε βαριά σωματική βλάβη, με κάθειρξη το λιγότερο δέκα χρόνων, β) αν ο υπαίτιος μεταχειρίστηκε βία ή απειλή βλάβης σε βάρος επιχείρησης, επαγγέλματος, λειτουργήματος ή άλλης δραστηριότητας του εξαναγκαζομένου ή άλλου με φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών, γ) σε κάθε άλλη περίπτωση με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών.
2. Με την ποινή του στοιχείου β της προηγούμενης παραγράφου τιμωρείται και όποιος με τη χρήση βίας ή απειλής παρέχει ή προσφέρεται να παράσχει προστασία για την αποτροπή πρόκλησης από τρίτο βλάβης της επιχείρησης, επαγγέλματος, λειτουργήματος ή άλλης δραστηριότητας του εξαναγκαζομένου ή άλλου.

3. Στις περιπτώσεις των παρ. 1 στοιχείο β και 2, αν η πράξη τελέστηκε από πρόσωπο που διαπράττει «κατ' επάγγελμα» ή «κατά συνήθεια» τέτοιες πράξεις ή αν οι περιστάσεις κάτω από τις οποίες τελέστηκε μαρτυρούν ότι ο υπαίτιος είναι ιδιαίτερα επικίνδυνος, τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών.
4. Οι διατάξεις του άρθρου 72ΠΚ εφαρμόζονται και στις περιπτώσεις των διατάξεων του άρθρου αυτού.

ΠΡΑΚΤΙΚΟ

Συσταλτική ερμηνεία της άλλης δραστηριότητας. Πρέπει να πρόκειται για επαγγελματική δραστηριότητα στην οποία το αυτοκίνητο είναι απαραίτητο εργαλείο, π.χ. ταξιτζής. Ο νομοθέτης ήθελε να προστατεύσει σημαντικά έννομα αγαθά αυξάνοντας την ποινή.

Συμμορία θα υπήρχε αν το άρθρο 385§1 περ.γ ΠΚ είχε ποινή άνω του έτους, καθώς ενώνονται μεν για να διαπράξουν πλημμέλημα και διαφαίνεται η ύπαρξη κάποιας οργάνωσης, η απειλούμενη όμως ποινή είναι φυλάκιση τουλάχιστον 3 μηνών.

Απάτη δε στοιχειοθετείται. Η περιουσιακή διάθεση είναι συνέπεια του εξαναγκασμού, η εξαπάτηση, αν υπάρχει, απλά ενισχύει ή εμφανίζει πιο επικίνδυνη την απειλή.

Οι 3^{οι} που εισπράττουν είναι απλοί συνεργοί.

Σ' όσες περιπτώσεις οι ιδιοκτήτες δεν κατέβαλαν χρήματα, υπάρχει απόπειρα εκβίασης.

Ζητούμενο είναι αν υπάρχει εκβίαση όταν η απειλή είναι αντικειμενικά απρόσφορη. Ο ΑΠ δέχεται ότι είναι αδιάφορο αν εκείνος που απειλεί ήταν αποφασισμένος να πραγματοποιήσει την απειλή, ή αν η ίδια η απειλή μπορούσε να πραγματοποιηθεί ή όχι. Αρκεί να δημιουργήθηκε στον απειλούμενο η εντύπωση ότι η απειλή μπορεί να πραγματοποιηθεί.

ΣυμβΠλημΘ 2512/94: Η απειλή που εκτοξεύθηκε αντικειμενικά ήταν απρόσφορη, όμως ο τόπος που ειπώθηκε (γραφείο δικαστικού επιμελητή), ο τρόπος (άμεση επαφή απειλούντος - απειλουμένου) και κυρίως το πρόσωπο σε βάρος του οποίου απευθύνετο (άγνοια νομικών, προφανής φόβος έναντι προσώπων με κάποια κοινωνική θέση) δημιούργησαν στον αγρότη την εντύπωση ότι η απειλή μπορεί να πραγματοποιηθεί.

Με αφορμή το άρθρο 380 ΠΚ, ο *Μανωλεδάκης* υποστηρίζει ότι αν ο δέκτης της απειλής αντελήφθη την ανικανότητα του δράστη και δεν υπέκυψε στην αξίωσή του, υπάρχει απρόσφορη απόπειρα εκβίασης (ά.385+43ΠΚ). Αν όμως δεν την αντελήφθη και προέβη στην περιουσιακή διάθεση, τότε υπάρχει τελειωμένη εκβίαση, αφού η απειλή πέτυχε το σκοπό της.

Υπάρχει αληθινή πραγματική συρροή. Ερευνητέον αν υπάρχει κατ' εξακολούθηση έγκλημα (98ΠΚ). Αν δεχτούμε ότι προστατευόμενο έννομο αγαθό είναι μόνο η περιουσία, οδηγούμαστε σε κατάφαση του άρθρου 98 ΠΚ. Αν όμως συμπροστατευόμενο έννομο αγαθό είναι και η ελευθερία, τότε ίσως δεν εφαρμόζεται το άρθρο 98 ΠΚ, γιατί για την κατάφασή του απαιτείται και ταυτότητα του φορέα του προσβληθέντος εννόμου αγαθού(που εδώ είναι πολλοί), αν αυτό είναι προσωποπαγές, σαν την ελευθερία. Είναι πάντως ζητούμενο αν προσβλέπουμε και στο συμπροστατευόμενο έννομο αγαθό, όπου αυτό υπάρχει, προκειμένου να οδηγηθούμε σε κατάφαση του άρθρου 98 ΠΚ.

Σπύρος Χριστοφορίδης